

HC 7A, 07-01-2020, Erfrecht

Legitieme portie

De Romeinen vonden dat de kinderen van een erfgenaam altijd recht hadden op een gedeeltelijke erfenis. Daar bestond geen actie voor, maar een speciale 'erfrechtbank' (voor Justinianus). Daar kon de 'klacht van de liefdeloze erfenis' worden ingesteld. Wanneer die klacht slaagde dan ging het hele testament teniet.

Onder Justinianus verandert dit. Het testament gaat dan niet helemaal teniet, maar er kan een aanvullingsactie ingesteld worden. De actie is gericht op het aanvullen tot de hoogte van de legitieme portie. De actie richt zich tot degene die overbedeeld is. Het Justiniaanse recht is daardoor een stuk soepeler dan in het tijdperk voor Justinianus. Voor de complete onterving blijft nog steeds het eerdere regime gelden, het testament is dan nietig.

Verkrijging nalatenschap

Erfgenaam kunnen een verschillende status hebben. Zij kunnen een gedwongen en een vrijwillige erfgenaam zijn. Zij die van rechtswege verkrijgen zijn diegene met directe familiebetrekkingen staan, zij die vrijwillig verkrijgen zijn zij die dergelijke betrekkingen missen. Wanneer ervan rechtswege wordt verkregen was de aanvaarding van de erfenis niet nodig, bij vrijwillige erfgenamen moest er aanvaard worden. In het Romeins recht heeft zich op dit gebied een belangrijke ontwikkeling plaatsgevonden.

Beneficium abstinendi

Aan de praetor kon gevraagd worden of er op de verkrijging van rechtswege een uitzondering gemaakt kon worden. De praetor kon er dan voor zorgen dat je slechts erfgenaam in naam bleef, maar dat de baten en lasten niet op de erfgenaam van rechtswege zouden vallen. Het komt dan in de praktijk dus neer op verwerping van de erfenis. Hieruit ontstaat ook praetorisch erfrecht. Zo kon de praetor acties geven aan degene die de hele erfenis wilde hebben als andere erfgenamen wilde verwerpen. De praetor gebruikte deze acties dus om in bepaalde gevallen om het strenge ius civile heen te leiden.

Aanvaarding en verwerping (voluntarii, necessarij)

In het Romeinse recht kan de aanvaarding van de erfenis ook afgeleid worden uit beschikkingsdaden. Beheersdaden zijn daarbij niet voldoende. Die dienen vaak namelijk slechts om de erfenis zo groot mogelijk te houden en lijken op zaakwaarneming ten opzichte van de erfenis. Dat zegt op zichzelf nog niet veel over of de erfenis aanvaard gaat worden of niet. Er kon een termijn van beraad in het testament gezet worden (en dit werd vaak ook gedaan) waarbinnen de erfgenaam(en) de tijd hadden om te beslissen wat ze met het testament wilde(n) doen. Dit wordt de *tempus deliberandi* genoemd.

Beneficium inventarii

Het stelsel zoals dat tot nu toe aan bod is gekomen is een stelsel waarin een erfgenaam alles of niets krijgt. Daarom werd het voorrecht van boedelbeschrijving in het leven geroepen. Daarbij werden beide vermogens niet direct samengesmolten maar werd het vermogen van de erflater eerst afgewikkeld voordat eventuele baten werden bijgeschreven.

Beneficium separationis

Dit wordt ook wel het voorrecht van boedelafscheiding genoemd. Het recht bestaat voornamelijk ten behoeve van nalatenschapsschuldeisers. Deze crediteuren kunnen dit voorrecht zelf aanvragen bij de praetor. De vermogens van erflater en erfgenaam blijven dan gescheiden totdat de nalatenschapscrediteur zichzelf heeft kunnen voldoen uit de baten van de nalatenschap.

Verdeling nalatenschap

Er moet goed gekeken worden waar een nalatenschap precies uit bestaat en of alle goederen en schulden voor overdracht vatbaar zijn. In beginsel gaat alles in de nalatenschap over. Wanneer er door een erfgenaam te veel aan een crediteur wordt betaald vanuit zijn deel (en dit gebeurt willens en wetens) dan is geen beroep op onverschuldigde betaling mogelijk. Er is dan namelijk geen sprake van

een vergissing, diegene wist immers dat er betaald moest worden maar heeft willens en wetens te veel betaald. Naar Romeins recht is dit een schenking. Absolute rechten zitten onverdeeld in de boedel. Daarom moet een boedel afgewikkeld worden. Er ontstaat namelijk van rechtswege mede-eigendom. Er bestaat ook slechts beschikkingsbevoegdheid t.a.v. het aandeel in het goed uit de nalatenschap. Wanneer het verdelen van deze boedel niet in overeenstemming lukt dan bestaat er de actie uit scheiding en deling. Het vonnis wordt dan de titel tot levering van de verdeling. Het vonnis is een wijze van verkrijging naar Romeins recht. Er hoeft dan niks meer geleverd te worden door de erfgenamen zelf omdat het vonnis dit 'goederenrechtelijk' bewerkstelligd.

HC7B, Romeins erfrecht, 08-01-2020

In het Romeinse recht was het mogelijk om te klagen over een schenking die was gedaan. Denk aan de situatie waarin een erflater tijdens zijn leven al zijn vermogen al had geschonken aan iemand, waardoor er niets meer kon worden nagelaten aan de erfgenamen. Hier zat geen termijn aan verbonden. Een dergelijke klacht kon worden meegenomen bij de berekening van de legitieme portie. Een echtgenoot kon naar Romeins recht onterfd worden.

Opvolging onder bijzondere titel

Een opvolging onder bijzondere titel is het legaat. Een legaat is een middel waarmee een of meer bepaalde rechten aan bepaalde personen konden worden nagelaten. Het rechtsgevolg hing af van de wil van de erflater. Er zijn verschillende soorten legaten:

- Legaat per damnationem

Dit was een wijze waarbij de legataris een persoonlijk recht op levering kreeg. De erfgenaam moest daardoor de zaak leveren aan de legataris. Hierbij moest wel aan alle eigendomsoverdracht vereisten worden voldaan. De rechtsvordering die de legataris kon instellen was de **actio ex testamento**.

- Legaat per vindicationem

Dit was een wijze van eigendomsverkrijging. In het testament stond dan: **do lego**. De legataris werd dan eigenaar van de zaak. Legaat werd geldig op het moment dat het testament geldig werd, dit was op het moment van overlijden van de erflater. De legataris kon een revindicatie instellen tegen derden die de zaak onder zich hadden.

Daarnaast bestonden er nog **fideïcommissen**. Dit was de mogelijkheid om iets na te laten aan iemand anders dan een Romeins burger. Aan een Romeins burger werd in die **fideïcommiss** het verzoek gelaten om het vermogen over te dragen aan de niet-Romeinse burger. Voor een fideïcommiss werd een aparte praetor aangewezen. Later werden fideïcommissen gebruikt om het vermogen bijvoorbeeld over te laten gaan aan de kleinkinderen. De kinderen, de erfgenamen, werden dan beschikkingsonbevoegd over dat vermogen. Alles wat zij ermee deden, was nietig. In de Franse revolutie is dit afgeschaft. Het mocht later nog wel, maar alleen over wat nog geldig was en als de verwachter nog in leven was.

Huidig recht

In het oude Burgerlijk Wetboek stond dat een legaat een beschikking was waarbij de erflater een zaak geeft aan de legataris. Dit deed denken aan het vindicatielegaat. In het Franse recht gebruikten ze dit type legaat ook. Daar werd gesteld dat een verbintenis tot levering de schuldeiser direct tot eigenaar zou maken. Dit hebben wij niet overgenomen van de Fransen.

In Nederland werd het leveringssysteem gebruikt. Wij hebben een traditioneel stelsel, waarbij middels traditio, levering, eigendomsoverdracht plaatsvond. Dit was gebaseerd op het Romeinse recht. Ook was er een consensueel stelsel, wat gebaseerd was op het natuurrecht. In Frankrijk gebruiken ze dit nog steeds. Door de wil vindt dan eigendomsoverdracht plaats, levering is meer een feitelijke aangelegenheid. Als er enkel een koop wordt gesloten, is als sprake van eigendomsoverdracht.

In het wetboek van 1838 werd in ons wetboek opgenomen dat levering de wijze van eigendomsoverdracht is. Daarbij werd opgenomen dat een legaat een beschikking is waarbij de erflater een zaak **geeft**. Hierbij speelde de vraag of het wetboek moest worden geïnterpreteerd naar het Franse wetboek en naar de Franse wijze van handelen met betrekking tot legaten, of dat moest worden aangepast naar het traditionele leveringsstelsel. In 1984 sloeg de Hoge Raad een andere weg in, er werd toen namelijk bepaald dat een legaat, in lijn met het stelsel van eigendomsoverdracht, een leveringslegaat is.